

EUSKAL EDIZIOGINTZAREN **HASTAPEN IKERKETAK**

Mikel Ayerbe Sudupe (koord.)

CIP. Unibertsitateko Biblioteka

Euskal ediziozintzaren hastapen ikerketak [Recurso electrónico] / Mikel Ayerbe Sudupe (koord.). – Datos. – Bilbao : Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea, Argitalpen Zerbitzua = Servicio Editorial, [2021]. – 1 recurso en línea: PDF (156 p.)

Modo de acceso: World Wide Web.

ISBN. 978-84-1319-349-6.

1. Edición – País Vasco. 2. Literatura vasca. I. Ayerbe, Mikel, coord.

(0.034)655(460.15)

(0.034)891.69.09

Bibliodibertsitatea: irakurketa-planerako baliabide¹

Miren Ibarluzea Santisteban

UPV/EHU-MHLI

Laburpena

Lan honetan edizioaren soziologiaren eremuko *bibliodibertsitatea* kontzeptua aplikatzen da Hizkuntzaren eta Literaturaren Didaktikaren esparruan, ikastetxeko eta gelako biblioteketako testu-aniztasuna sustatzeko eta bermatzeko. Bibliodibertsitatea edizioaren sektoreak aniztasuna sortzeko duen gaitasunari esaten zaio (Galliand, 2011), eta hiru propietateren bidez neurtzen da: aukera, oreka eta desberdintasuna (Benhamou & Pelletier, 2011), eta propietate horiek adierazle jakinen bidez egiten dira ikusgai. Hemen, saioa egingo dugu indarrean den hezkuntza-markoan zehaztutako beharrizan eta betekizunei erantzuteko, kultura-, hizkuntza-, eduki- eta materialitate-aniztasun handiagoa eskaini eta baliatzeko eta kulturazintasunaren zein sistema ekosozialen osasun onaren alde egiteko (Hawthorn, 2016), bai eta bibliodibertsitatearen adierazle egokiak identifikatzeko eta Hizkuntzaren eta Literaturaren Didaktikaren esparrura ekartzeko ere; hala, proposatutako kontrol-zerrendatarako itemak, irakasleen eta liburuzainen eskura jarrita, irakurketa-planerarako materialen hautatze- zein programatze-lanerarako erabilgarri izan daitezke.

Sarrera

Bibliodibertsitate kontzeptua, edo bestela esateko bibliodibertsitatearen aldeko mugimendua, liburuaren eta edizioaren munduan globalizazioaren eta sektorearen bilakabidearen eraginez bizi izandako mutazioei erantzuteko jaio zen. Bibliodibertsitatea esaten

---

¹ Argitalpen hau IT 1047-16 ikertaldea burutzen ari den US 17/10 (UPV-EHU) etaFFI2017-84342-P (MINECO) ikerketa proiektuetan sartzen da.

zaio edizioaren sektoreak aniztasuna sortzeko daukan gaitasunari (Galliand, 2011); hortaz, ekosistema baten osasuna biodibertsitatearen bidez neurtzen den modu berean, edizioaren osasuna bibliodibertsitatearen bidez neur daiteke (Hawthorn, 2016).

Industrializazioak eta globalizazioak ekosistema naturalei ez ezik kulturaren eta edizioaren ekosistemei eragiten diete, eta ekosistema horiek uniformizazioaren ondorioak jasaten dituzte. Gutiérrez de la Torrek «Sociedad lectora y Bibliodiversidad» (2005) artikuluan jakinarazten duenez:

Desde el principio de la sociedad, de la civilización, la lucha entre lo grande, lo uniforme, lo concentrado, lo globalizado, por un lado, y lo pequeño, lo disperso, lo plural, lo diverso, por otro, es permanente. Afecta a la cultura, a la sociedad lectora y al mercado (a las industrias culturales y concretamente a la industria editorial, en especial a la industria editorial independiente). Una industria que se mueve, con grandes dificultades, entre la presión de las nuevas tecnologías y medios de comunicación, la presión de las grandes corporaciones «multi-mediáticas», la producción y la distribución masivas, etc. por un lado y la escasez de lectores y la precariedad de librerías y bibliotecas por otro, pero que tiene su mejor defensa en la diversidad, la calidad y la especialización y, por supuesto, en la relación lo más directa posible con la sociedad lectora (un dato significativo es que el 80% de las editoriales en España son pequeñas empresas). (Gutiérrez de la Torre, 2005: 363)

Nabarmendu beharrekoa da bibliodibertsitateaz ari garenean, ez garela produktuez soilik ari (hots, liburuez, paper zein online edizioez): eragileen aniztasunaz ere ari gara, pertsona eta kolektiboen aniztasunaz alegia, bai eta edizio-prozesu osoan zehar, hots, produktua ekoizten hasten denetik kontsumitzen den arteko bidean, aurreko horiek darrabiltzaten egiteko moduez edo jardunbidez ere. Hortaz, giza-harremanez ari gara, kultura- eta ekonomia-harremanez, bai eta botere-harremanez ere; bada, horiek guztiek eragin egiten dute, halaber, hezkuntzaren eremuan eta hezkuntzaren merkatuan.

Ana María Machado irakasle eta ikertzaile brasildarrak, haurrentzako irakurgaiak aukeratzeko irizpidez ari zela, adierazten zuen askotariko literatur lanak irakurtzeak irakurleen gaitasun kritikoa garatzen laguntzen duela, eta horrek bide ematen duela irakurlea kultura hegemonikoaren biktima ez bihurtzeko (in Prats, 2016: 70). Bada, Prats irakaslearen aburuz (2016: 72), Machadoren ideiek zerrenda bakarrei uko egin beharri buruzko gogoetetara garamatzate, editorial handien interes ekonomikoak gorde ditzaketen aldetik, bai eta irakasleek sortutako zerrenda pertsonalen alde egitera ere. Beraz, irakasleen zein eskola-liburuzainen esku geratzen da askotariko testuak aukeratu beharra.

Gauzak horrela, garrantzitsu deritzogu gogoeta egitea eta hausnartzea zein neurritan birsortzen diren ikastetxeetako geletan eta biblioteketan edizioaren eremuari eragiten dieten ekonomia- eta botere-harremanak, eta datozen orrialdeotan gai horri buruz ariko gara.

Bibliodibertsitatearen aldeko mugimenduak eta jarduerak

Bibliodibertsitatea terminoa erabat lotuta dago Alianza internacional de editores independientes izeneko mugimenduarekin, zeina Editores independientes de Chile ko-

lektiboaren eskutik sortu zen 90eko hamarkadaren bukaeran (Alianza internacional de editores, 2014: 4). Mugimendu hori, Pinhas (2013: 68)-ek adierazi bezala, Editores independientes eragileak sortutako eredutik abiatu zen, hain zuzen ere Txalaparta euskal argitaletxearekin bat egindako hiru argitaletxe latinoamerikarrek sortutako eredutik:

LOM en Chile, Trilce en Uruguay y ERA en México, asociados a Txalaparta, del país vasco español, toman nota de la similitud de sus concepciones editoriales y se asocian bajo la bandera de «Editores Independientes para desarrollar proyectos de coedición y favorecer la visibilidad de sus obras en un área hispanohablante caracterizada por la fragmentación de los mercados del libro. Tras ellos y siguiendo su ejemplo, los editores chilenos deciden organizarse, al año siguiente, en una Asociación de los Editores Independientes de Chile (EDIN). (Pinhas, 2013: 68)

Hainbat bilgune eta biltzarren ostean (Pinhas, 2013: 69), eta eredu ekonomikoei, liburu-politikei, nazio-hizkuntzetako edizioei, elkarte eta kooperazio-bideei buruzko mintegien eta lantaldeetan egindako lanaren ondotik, trukerako hainbat tresna sortu ziren eta nazioarteko erakunde publikoei eta profesionalei hainbat gomendio proposatu zitzaizkien. Azkenik, elkarlanean bildutako proposamenak batuta, elkarte bat eta webgune bateratu bat sortu ziren, www.alianzadeeditores.org, bai nazioen baitan, bai nazioartean, aniztasuna sustatzeko asmoz (Alianza internacional de editores, 2014: 4). Editore-talde horrek honela definitzen du bibliodibertsitatea:

La bibliodiversidad es la diversidad cultural aplicada al mundo del libro. Haciéndose eco del término biodiversidad, se refiere a una necesaria diversidad de las producciones editoriales que se ponen a disposición de los lectores. Si bien los grandes grupos participan, por la importancia cuantitativa de su producción, de una cierta diversidad editorial, eso no alcanza para asegurar la bibliodiversidad, la cual no se mide únicamente por el número de títulos disponibles. Aunque cuiden del equilibrio económico de su editorial, los editores independientes se preocupan ante todo por los contenidos que publican. Sus libros aportan una mirada y una voz distintas, en paralelo a la propuesta editorial más estandarizada de los grandes grupos. La producción editorial de los editores independientes y los canales que privilegian para difundir sus libros (librerías independientes por ejemplo) son por ende imprescindibles para preservar y enriquecer la pluralidad y la difusión de las ideas. (Alianza internacional de editores, 2014: 4)

Arestian aipatutako editore independenteen bilguneak bibliodibertsitatea sustatzeko funtsak eta oinarriak jasotzen ditu «Declaración Internacional de los editores independientes 2014» dokumentuan, eta 45 herrialdeetako 400 editorek sinatzen dute (Alianza internacional de editores, 2014: 3)². Sinatzaileek bere egiten dituzten jomugek honako hauekin dute lotura: tokiko, nazioko eta nazioarteko liburu-politikak abian jarzea (hala liburuaren eta irakurketaren demokratizazioa laguntzeko nola tokiko produkzioa eta tokiko hizkuntzetan egindako ekoizpena babesteko), kulturarteko trukea laguntzea, edizio-eskubideekin lotutako lege orekatuak sortzea, zentsuraren aurka borrokatzea eta adierazpen-berdintasunaren alde egitea (ahots pluralak egon daitezela

² Euskaraz argitaratzen duten argitaletxeen arteko bakarra dago sinatzaileen artean, Txalaparta argitaletxea, hain zuzen ere.

bermatzeko), Amazon, Google edo Apple bezalako eragile digitalen hegemoniaren aurka jardutea, liburuen zirkulazioa askotariko norabideetan gertatzeko sustapen lanak egitea, trukeen eta itzulpenen oreka bermatzea, tokiko eragileei eskola-liburuen esparruan jarduten uztea, profesionalen arteko sareak eta solidaritatea, ko-edizioak eta proiektu bateratuak sustatzea, betiere liburu justuaren printzipioan oinarrituta (Alianza internacional de editores, 2014: 6-8). Antzeko beste mugimendu batzuk sortu izan dira, halaber, Frantzia eta Québec-en (Pinhas, 2013: 70-71). Bada, Pinhasek nabarmentzen du bibliodibertsitatearen aldeko elkarten lanak zenbait herrialdeetan biderik egin ez badu ere, beste herrialde batzuetan fruituak ematen hasia dela eta ematen duela zenbait botere publikoren gogoetetan integratzen hasiak direla bibliodibertsitatearen aldeko ideiak (2013: 78).

Bibliodibertsitatearen propietateak eta adierazleak

Edizioaren soziologiaren eremuan egin izan diren lanetan azaltzen denez, eta Benhamou eta Pelletierri jarraikiz (in Galiand, 2011), bibliodibertsitatea hiru propietate nagusiren arabera neur daiteke: aukera, oreka eta desberdintasuna. Hiru propietate horiek adierazle zehatz batzuen bidez ikusarazten dira: edizio-eremu jakin batean ageri diren tituluaren kopurua, genero kopurua edo hizkuntza kopurua (in Galiand, 2011). Benhamou eta Peltierrek (2011) azaltzen dutenez, aniztasuna handitzea zuzenki proportzionala zaio argitaratutako tituluaren kopurua handitzeari (aukera haztearen erakusgarri da tituluaren kopurua haztea), eta areagotu egiten da merkatua orekatua denean eta lanen edukia ahal bezain ezberdina denean (desberdintasuna). Generoari dagokionez, aniztasuna handitu egiten da zenbat eta genero aniztasun handiagoa (literatura, bidaiari-gidak, liburu akademikoak...) jarri irakurzailearen esku, baldin eta genero horiek ekitatez ageri badira eta generoak batzuk besteetatik ondo bereizirik aurkezten badira. Liburuen jatorrizko hizkuntzei dagokienez, esan dezakegu gureak ez beste hizkuntzetatik itzultzeak beste kultura batzuekiko irekitasuna erakusten duela eta, beraz, aniztasun-elementu bat dela itzulpena. Ildo horretan, zenbat eta jatorrizko hizkuntza ezberdin gehiagotako (kategoria) liburuak izan irakurzaile batek eskura, orduan eta gehiago handitzen da dibertsitatea, betiere hizkuntza horiek modu orekatuan agertzen badira sistema baten baitan eta hizkuntza batzuk besteetatik ondo bereizirik agertzen badira.

Aurrekoez landara, funtsetako liburuen, nobedadeen eta berrargitalpenen kontzentrazioarekin lotutako bibliodibertsitate-adierazleak ere badira. Esaterako, «Lire en Poitou Charentes» manifestuko gomendioetako batek jasotzen du beharrezkoa dela ez hautatzea nobedadeak soilik (nobedade esaten zaie dokumentu horretan azken urtean argitaratutako liburuei), eta bezeroei eskaintzen zaie liburuen arteko %40 liburu-funtsetakoak izatea, hautaketa estandarizatu gabea eskaini ahal izateko eta beharrian ohikoenei erantzun ahal izateko, betiere sorkuntza-edizioari dagokion garrantziazko espazioa eskainiz (Sambor, 2011: 58). Beste bibliodibertsitate-adierazle batzuek, aldiz, autore berrien eta kontsokratuen kontzentrazioarekin dute lotura, bai eta argitalpen-egituren izaerarekin ere: multinazional handiak, argitaletxe txikiak, tokiko eragileek eta eragile independenteek sustatutako edizioak... Halaber, materialen eskuragarritasunarekin lotutako adierazleak ere badira (Galiand, 2011).

Allerbonek, bere aldetik, honako adierazle hauek aipatzen ditu: titulu kopurua argitaletxe bakoitzeko, zenbat tokiko autoreren eta gairen inguruko argitalpenak ateratzen dituzten atzerriko kapitaleko argitaletxe beren argitalpen osoaren aldean, ekoiztako liburuen gaien barietatea, merkatuan parte hartzen duten atzerriko kapitaleko etxeen kopurua, ehun mila biztanleko argitaratzen diren tituluak, liburu-denden eta biztanleen arteko proportzioa, kateen liburu-denden kopurua liburutegi txikien aldean (2011: 67-71).

Badira bestelako bibliodibertsitate-adierazleak ere, kasurako Hawthornek (2016) proposatzen dituenak feminismoari, antiarrazismoari, inguruneari eta teknologiari lotutakoak. Hala, esan liteke bibliodibertsitateak sustatu egin nahi duela edukien eta ideologiaren aniztasuna, eta paperezko bozgorailu zein bozgorailu digital izan nahi duela diskurtso feministek, antiarrazistek eta ekologistek ere beren tokia izan dezaten.

Lan honetan Edizioaren soziologiaren esparrutik Hizkuntzaren eta Literaturaren Didaktikaren esparrura ekartzen dira nola bibliodibertsitatearen kontzeptua hala hari dagokion propietate kategoria eta adierazleak, ikastetxeko eta gelako biblioteketako testu-aniztasuna sustatzearekin eta bermatzearekin lotura dutenak hautatzeko. Izan ere, jarraian ikusiko dugunez, indarrean diren hezkuntza-dokumentuek, Ikastetxeko Hizkuntza Proiektuak idazteko gidek zein Irakurketa-planek, nabarmentzen dute funtsezkoa eta beharrezkoa dela ikasleei askotariko testuak eskaintzea.

Kulturaniztasunaren, eleaniztasunaren eta testu-aniztasunaren aldeko hezkuntza-markoa

Oinarrizko Hezkuntzaren curriculum zehaztu eta Euskal Autonomia Erkidegoan ezartzen duen abenduaren 22ko 236/2015 Dekretuan, mundu gero eta globalizatuago batean bizi garen aldetik, errespetua eta elkarrizketa sustatu eta beste kultura batzuetako aportazioak balioesteko eta etnozentrismoaren arriskuak saihesteko ahalmena izango duten pertsonak heztearen alde egiten da (236/2015). Halaber, kontuan harturik XXI. mendeko gizartea eleaniztuna dela eta pertsonen mugimendu gero eta handiagoak eta komunikazio-teknologiaren bitarteko jakintzen joan-etorri gero eta azkarragoak ezaugarritzen dutela, honako hau adierazten da: «hizkuntza ofizialak menderatzeaz gain, beharrezkoa da hizkuntza global deitzen direnetako bat edo batzuk jakitea, pertsonen arteko ezauguera, ideien trukea eta kulturen arteko ulermena hobetzeko» (236/2015: 3/268). Oinarrizko hezkuntzaren helburuetako bat da, arestian aipatutako Dekretuan zehazten denez:

c) Ikasleak helduarorako eta bizitza oso baterako prestatzea, gizabanako diren aldetik; bizikidetzaren harmoniatsua garatzearekin eta gizarte justu eta zuzenago bat eraikitzearekin konprometituak; eta natura zaintzearekin eta garapen jasangarriarekin konprometituak. (236/2015: 9/268)

Hala, esan dezakegu EAEko hezkuntza-markoak kulturaniztasuna eta eleaniztasuna sustatzen dituela globalizazioari aurre egiteko tresna gisa; era berean, esan dezakegu hein handi batean aniztasun kultural eta linguistikoaren aldeko hezkuntza-markoaren ideiek bat egiten dutela bibliodibertsitatearen alde egiten duten eragileek aldarrikatzen dituztenekin.

Bestelako dokumentuetan ere ageri da egungo hezkuntza-markoaren aniztasunaren aldeko apustua. Esaterako, Eusko Jaurlaritzaren Hezkuntza, Hizkuntza Politika eta Kultura Sailaren *Ikastetxearen hizkuntza proiektua egiteko gidan* (2016) beren beregi adierazten da kon-tuan hartu behar dela zein baliabide dagozkion hizkuntza jakin bati soilik eta zein erabil daitezke hizkuntza batean baino gehiagotan (2016: 147); edonola ere, testuan adierazi gisa: «Baina baliabide guztien aniztasuna ziurtatu behar da beti, kopuruaren eta kalitatearen aldetik. Bestalde, Internet baliabide askotarikoen eta eguneratuen iturria da» (2016: 147). Gainera, honako hau zehazten da hizkuntza-aldaerez: «Testuen corpusean, bestalde, askotariko testuak, hizkuntza-aldaerei, erregistro, ikasle etorkinen hizkuntzei eta euskalkiei dagokie-nez, eta eredu erreala izatea komeni da, ikasleek horiek ezagutzeko eta lantzeko aukera izan dezaten eta hizkuntza-aniztasuna balioetsi dezaten» (2016: 147). Ildo berean, *Ikastetxearen hizkuntza proiektua egiteko gidan* zehazten denez: «Ikastetxean ikasgai diren atzerriko hizkuntzen eta hizkuntza ofizialen ohiko materialez gain, inguruan presentzia duten hizkuntzen laginak izatea komeni da, batik bat ikastetxeko etorkinen hizkuntzenak» (2016: 147). Ildo berean, eta zehazki literatur testuen inguruan, honako hau adierazten da:

Literaturak hainbat testu-egitura eskaintzen ditu: olerkiak, bertsoak, antzezlanak, eleberriak, ipuinak, mikronarratioak, komikiak, nobela grafikoak, zinema-gidoiak...; halaber, egungo gizartean, literaturaren baliabideak erabiltzen dituzten testu asko bizi dira elkarrekin, hala nola publizitate- testuak, kazetaritza-testuak, multimedia... Heziketa literarioak horiek guztiak ulertzen eta interpretatzen laguntzen du. (2016: 151)

«Euskadiko irakurketa plana» (2018: 7) dokumentuaren arabera, aniztasuna da, mal-gutasunarekin eta egokitze-gaitasunarekin, prozesu graduala izatearekin eta erantzuki-detasunarekin batera, zentroko irakurketa plan batek izan behar duen ezaugarri behine-netako bat. «Zer irakurri? Askotariko testuak» atalean honela aurkezten da gaia:

Irakurtzeko konpetentzia garatzeko, askotariko testuak, askotariko formatu eta eus-karritan ulertzeko eta interpretatzeko gauza izan behar dute ikasleek. Egun, gainera, irakurketaren konplexutasuna areagotu egin da: alde batetik, gizartea inoiz baino kul-tur anitzagoa eta eleanitzagoa da; eta, bestetik, iraultza digitalari esker, testu- genero berriak ditugu, testuen euskarriak aldatu dira eta testu idatziak sortzeko eta zabaltzeko moduak eta aukerak ere aldatu dira. Testu horiek guztiak, beraz, eskolara eraman behar dira. (2018: 41)

Jarraian, askotariko testuen garrantziari, euskaraz argitaratutako testuen bilaketari, maila eta etaparen arabera sailkatutako testuei eta arlo jakinetan sakontzeko testuen ze-rrendei lotutako baliabideak eskaintzen dira, bai eta gelan erabiltzen diren testuen anali-sirako eredu bat ere (2018: 42).

Aurrekoaz gain, literatur lanen bilduma eta katalogoen sarrera gisa, honako hau zehazten da irakurketa-planean:

Zenbat eta zabalagoa izan irakurgaien eskaintza, orduan eta handiagoa irakurtzeko zaletasuna sustatzeko aukera. Irakurketara hurbiltzeko inportantea da irakurgaiak au-keratu ahal izatea, irakurritakoaz hitz egitea edo idaztea, irakurketa ez lotzea irakurri osteko eskolako lanekin... Ikastetxeak askotariko testuak, eguneratuak, askotariko eus-karritan eta ondo hautatuak eduki behar ditu, ikastetxean ikasi eta irakasten diren hiz-

kuntzetan idatziak. Halaber, irakurtzeko zailtasunak dituzten ikasleentzako laguntza sistemak ere eduki behar ditu. Horrekin batera, bi hizkuntza ofizialetan dauden testuak eduki beharko lituzke. (2018: 53)

Arestian aipatutako testu-aniztasunaren analisirako ereduak³ honako adierazle hauek biltzen ditu: «gaurkotasuna dute», «errealak dira, moldatu gabeak», «kalitatearen eta eraginkortasunaren arabera hautatuak», «ikasleen interesekoak eta haien ezagutza-mailarako egokiak», testu analogikoen kopurua, testu digitalen kopurua, testu jarraituen eta ez-jarraituen (irudiak, diagramak, grafikoak... dauzkatena) arteko oreka, «beste hizkuntza batzuetan» idatzitako testuen kopurua, «zailtasunak dituzten ikasleei ere egokituak», tipologia eta testu-genero askotarikoak erabiltzen ote diren (narrazioak, azalpenak, deskribapenak, argudioak, eta literatura-eremuko testuak). Bada, eredu hori irakurketa-planean ezarri beharreko ebaluazio-adierazleentzako zein diagnostikorako erabil daiteke; izan ere, irakurketa-planean «kudeaketako adierazleak ezarri behar dira, helburuak, ekintzak, baliabideak, epeak, emaitzak eta abar elkarrekiko egokiak diren ikusteko» (2018: 15). Nolanahi ere den, literatur testuei dagokienez, eskas samar gera daiteke, literatur testuei loturik aurkezten den adierazle bakarra beste testu batzuen artean egon badauden kontuan hartzea delako soilik.

Gure ustez, irakasleak edo gelako eta eskolako liburuzainek irizpide edo adierazle zehatzagoak behar dituzte. Bada, konpetentzia literarioarekin lotutako baliabideak baliosteko adierazleentzako batzuk arloko ikertzaileen lanetan aurki daitezke, batez ere testuen hautaketari buruzkoetan. Adibide batzuk aipatzearren, gogora ditzagun, esaterako, Gemma Lluch-en *Cómo seleccionar libros para niños y jóvenes* (2010) liburua edo hizkuntzaren eta literaturaren didaktika ardatz duten eskuliburuentzako «Criterios para la selección de lecturas» kapitulua, Margarida Prats-ena (2016) zein «La literatura en la etapa infantil» kapitulua, Colomer eta Durán irakasleena (2008). Aipatutako lanetan ageri diren irizpideek, labur esanda, honako hauen aniztasunarekin dute zerikusia: liburuetan jorratzen diren gaiak, genero eta azpi-genero literarioak, testuen eta liburuen funtzionalitatea eta alderdi estetikoa (irudiak eta paratestua).

Hemen proposatzen dugu adierazle horiez gain Edizioaren soziologiaren esparrutik bibliodibertsitatearekin lotura duten zenbait adierazle ere baliatu daitezkeela; izan ere, irakurketa-planerako baliabide erabilgarriak izan daitezke, bai testuen hautaketa-irizpide gisa, bai bibliotekako baliabideen ebaluazio-irizpide gisa.

Irakurketa-planeko baliabideak hautatzeko eta ebaluatzeko erabil daitezkeen zenbait adierazle, bibliodibertsitateari loturik

Kultura-, hizkuntza-, eduki- zein materialitate-aniztasun handiagoa eskaini eta baliatu asmoz, eta kulturazintasunaren eta sistema eko-sozialen osasun ona laguntzeko

³ PDF formatuan eskuragarri linean: <https://irakurgune.euskadi.eus/documents/30019/0/Testu-aniztasuna+aztertze+kontrol-zerrenda.pdf/c275f3a1-0a53-73db-4c59-32acd4e8ce50> [Azken kontsulta: 2020/07/20].

(Hawthorn 2016), ahaleginu gara identifikatzen bibliodibertsitatearen zein adierazle diren aproposak Hizkuntzaren eta Literaturaren Didaktikaren alorrean irakasleei eta liburuzainei eskaintzeko; izan ere, gure ustez baliagarri izan daitezke irakurketa-planeko kontrol-zerrendetan txertatzeko, bai ikastetxeko materialak hautatzean, bai programazioak sortzean, denak ere koherenteak izan daitezzen berdintasunaren, kulturantzatasunaren eta praktika iraunkorretan errotutako identitateekin; ezen, Kloecknerrek zehazten duenez (Hawthorn 2016 lanean aipatua), berdintasunaren, norbanakoen aniztasunaren eta bibliodibertsitatearen artean ez dago *continuum* bat baizik.

Ildo horretan, gelako eta ikastetxeko testu-aniztasunaren ardura duten irakasle zein liburuzainek behean zerrendatzen diren itemak txerta ditzakete gelako zein ikastetxeko bibliotekako katalogoa hautatzeko eta ebaluatzeko kontrol-zerrendetan:

- Ikasleko zenbat liburu ditugu liburutegian? Eskaintza handitu, txikitu edo mantendu egin da azken urteotan?
- Jatorrizko hizkuntzetan argitaratutako zein beste hizkuntza batzuetatik itzulitako liburuak dauzkagu gure biblioteketan?
- Bibliotekan dauzkagun liburuek jatorrizko kultura eta hizkuntza bakarraren errepresentazioa dira? Ba ote dugu askotariko hizkuntza eta kulturatik ekarritako liburuak?
- Itzulitako lan guztiek sistema editorial berean dute jatorria?
- Liburutegi eleanitza ote da gurea?
- Eskolako hizkuntza guztietan ote ditugu liburuak?
- Zenbat eta zer nolako lanak ditugu hizkuntza ofizial edota ko-ofizialetan?
- Zenbat eta zer nolako lanak ditugu eskolan lantzen diren atzerriko hizkuntzetan?
- Ba ote dugu libururik gure bibliotekan beste herrialde eta kultura batzuetako jatorria duten ikasleen hizkuntzetan?
- Orekatua al da nobedadeen eta berrargitalpenen kopurua? *Bestseller*-ak ote ditugu soilik eskura?
- Gure bibliotekako autore guztiak dira entzutetsuak edo kontsakratuak?
- Gure liburu-egileen lanen arteko zenbat dira idazle berrienak?
- Zenbat andreren lanak ditugu bibliotekan? Zenbat idazlerenak oro har?
- Gure inguruneko zenbat argitaletxeko liburuak ditugu gure bibliotekan?
- Gure liburuen argitaletxeei begiratuta, denak ote dira argitaletxe handietakoak? Ba ote dugu argitaletxe ertain eta txikietako libururik?
- Eskolan darabiltzagun testuliburu-argitaletxeen liburuak ditugu soilik bibliotekan?
- Ba al dugu gure inguruko tokiko-argitalpenik edo argitaletxe txiki eta independenteen lanik?
- Online edizioak eskuratzeko modurik ematen al du gure bibliotekak?

Azken gogoeta bat irakurketa-planean bibliodibertsitatearen adierazleak txertatzearen inguruan

Kultura- eta testu-aniztasunari lotutako irizpideetan oinarrituta eta bibliodibertsitatearen aldeko mugimenduen oinarritzko printzipioei eta EAEn indarrean den hezkuntza-

markoak zehaztutako helburuei jarraikiz, Edizioaren soziologiaren esparruko bibliodibertsitate-adierazle batzuk hautatu ditugu, ustez erabilgarriak eta aplikagarriak direlako Hizkuntzaren eta Literaturaren Didaktikaren esparruan, hain zuzen ere irakurketa-planeko baliabide gisa erabil daitezkeelako gelako zein ikastetxeko biblioteketako katalogoak sortzeko eta ebaluatzeko. Adierazle horiek osagarri zaizkie Hizkuntzaren eta Literaturaren Didaktikako adituek literatur edukiekin loturik proposatzen dituzten beste hainbati.

Nabarmentzekoa da lan hau abiapuntu bat baino ez dela Hizkuntzaren eta Literaturaren Didaktikaren esparruak Edizioaren soziologiaren eremutik eskura dezakena ikusarazteko; izan ere, bi eremuen bidegurutzean ikerketa-bide berrietarako atak irekitze diren ustekoak gara, hain zuzen ere ikastetxeetako eta geletako bibliodibertsitate-mailak ikertzeari lotutakoak, esaterako katalogoek aukera, oreka eta desberdintasuna aztertzeko. Análisi zehatzak behar dira, baina gure hipotesi nagusia da ikastetxeetan bibliodibertsitateari lotutako irizpideak aplikatuz gero, handitu egiten dela lehenago aipatu diren testuetako gaiei, tipologiari, generoari, estilistikari, kultura-edukiei... lotutako aniztasuna ere.

Bibliografia

- 236/2015 DEKRETUA, abenduaren 22koa, Oinarrizko Hezkuntzaren curriculum zehaztu eta Euskal Autonomia Erkidegoan ezartzen duena. EHAA, Euskal Autonomia Erkidegoa, 2016/01/1.
- Alianza internacional de editores independientes (2014). Declaración Internacional de los editores independientes. Linean eskuragarri: https://www.alliance-editeurs.org/IMG/pdf/declaration_internacional_de_los_editores_independientes_2014-2.pdf [Azkenkontsulta: 2020/06/20].
- Allerbon, D. (2011): «Midiendo la diversidad – Hacia el desarrollo de un índice de bibliodiversidad». In E. Galland (ed.) *Bibliodiversity indicators*: 62-74.
- Colomer, T. eta Duran, T. (2016). «La literatura en la etapa de educación infantil». In Bigas, M. eta Correig, M. (ed.) (2008). *Didáctica de la lengua en la educación infantil*. Síntesis: Madrid.
- Eusko Jaurlaritza (2016). *Ikastetxearen hizkuntza proiektua egiteko gida*. Hezkuntza, Hizkuntza politika eta Kultura Saila: Vitoria-Gasteiz. Linean eskuragarri: https://www.berrigasteiz.com/monografikoak/hizkuntza_proiektua/5002016001e_Pub_EJ_gida_hizpro_e.pdf [Azken kontsulta: 2020/06/20].
- Eusko Jaurlaritza (2018). *Euskadiko irakurketa plana*. Irakurgunea: Vitoria-Gasteiz. Linean eskuragarri: https://bideoak2.euskadi.eus/2018/01/31/plan_lector/Euskadiko_Irakurketa_Plana.pdf [Azkenkontsulta: 2020/06/20].
- Galland, E. (arg.) (2011). *Bibliodiversity indicators*. Bibliodiversity, Publishing and Globalisation. Linean eskuragarri: https://www.alliance-editeurs.org/IMG/pdf/Bibliodiversity_-_Indicators-2.pdf [Azken kontsulta: 2027/06/20].
- Gutiérrez de la Torre, J.M. (2005). «Sociedad lectora y “Bibliodiversidad”». *Revista de Educación*, zenbaki berezia 2005, 363-384.
- Hawthorn, S. (2016): *Bibliodiversité, Manifeste pour une édition indépendante*, Éditions Charles Léopold Mayer: Paris.

- Lluch, G. (2010). *Cómo seleccionar libros para niños y jóvenes*. Ediciones Trea: Gijón.
- Pinhas, L. (2013). «La reivindicación de la independencia editorial ante las políticas públicas del libro: ¿qué impacto?». *Comunicación y medios*, 27: 66-78. Linean eskuragarri: <https://comunicacionymedios.uchile.cl/index.php/RCM/article/view/27150> [Azken kontsulta: 2020/06/20].
- Prats, M (2016). «Criterios para la selección de lecturas». In Palou Sangrá, J. eta Fons Esteve, M. (koord.), *Didáctica de la lengua y la literatura en primaria*, Síntesis: Madril.
- Sambor, S. (2011). «Le centre du livre et de la lecture en Poitou-Charentes, un outil au service de la bibliodiversité». In Galliand, E. (ed.), *Bibliodiversity indicators*: 52-61.